

La poesia inicial d'Andreu Vidal: *Xicraini, Aixall híctic i Exercicis de despoblació*

JOSEP M SALA-VALLDAURA, *Universitat de Lleida*

RESUM: Estudi de l'etapa de formació poètica d'Andreu Vidal (1959-1998), fins ara poc analitzada. Es repassen els primers reculls del poeta en relació amb el conjunt total. Se n'apunten algunes de les constants i els autors i els corrents que hi han influït o li són afins.

PARAULES CLAU: Poesia catalana, Andreu Vidal, formació.

ABSTRACT: A study of the formative period of the Majorcan Andreu Vidal's poetic career (1959-1998), which has not received sufficient academic attention so far. It looks at the poet's early works and contextualizes them within his poetic oeuvre. It points out their defining aspects, as well as the authors and movements which exerted an influence on him or he had an affinity with.

KEYWORDS: Catalan poetry, Andreu Vidal, early wo.

Tot mirant de destriar els diversos corrents que començaven a afluir al cabal de la poesia catalana dels anys setanta, Joaquim Marco i Jaume Pont remarcaven la importància de l'herència surrealista: la recerca d'un llenguatge no contaminat, la plena acceptació de components no racionals, l'associació de conceptes a priori incompatibles, la celebració de la radicalitat moral, l'hermetisme expressiu i la interrogació davant el caos serien alguns dels llegats que hi circulaven.¹ Quan els dos estudiosos es referien a la influència de J.V. Foix, Josep Palau i Fabre i Joan Brossa sobre els poetes que es feien conèixer aleshores arran de tot de temptatives editorials, reforçaven críticament una línia important, però fins aleshores poc transitada, de la poesia catalana del segle XX: la dels autors amatents a la investigació de

1. J. MARCO; J. PONT, *La nova poesia catalana. Estudi i antologia*, Barcelona: Edicions 62, 1980, especialment p. 76-78.

nous camins i de noves idees. L'obra primerenca d'Andreu Vidal (1959-1998) apareix, en alguna ocasió, citada per Marco i Pont, encara que per la joventut de l'autor no podia estar gaire analitzada en un panorama que prenia en consideració tot el ventall d'iniciatives d'ençà de 1972-1973.

Alguns anys més tard, a mitjan dècada dels vuitanta, Andreu Vidal haurà començat a tenir un paper important i singular, gràcies a *Llibre de les virtuts* (1980) i a *Necròpsia* (1984). Les primeres entregues editorials, però, de l'autor mallorquí deixaven veure prou clarament el gran abast del recorregut poètic que emprenia. Aquestes pàgines miraran de reflectir l'interès de la seva poesia inicial, la que va publicar a les darreries dels anys setanta. En aquesta primera etapa, i per molt que ja hi palesi l'originalitat que el va caracteritzar al llarg de totes les seves creacions, Vidal pot servir com a exemple de l'empremta que l'avantguarda, l'expressionisme i, en general, la tradició de la poesia moderna deixaren en els renovadors del panorama poètic català de l'últim quart del segle XX.

Algunes afinitats de l'obra poètica d'Andreu Vidal

D'una manera general i simplificada, podem atribuir la renovació de la lírica catalana dels anys setanta al desig de canvi, tant polític com moral, que provenia de l'exemple francès del Maig del 68 i de l'esgotament del franquisme. A banda de la lectura de nombrosos autors estrangers –de manera particular els de llengua anglesa–, hi va influir sens dubte la voluntat de recuperar el llegat nostrat que les malaurances polítiques havien malmès. En el cas particular d'Andreu Vidal, la cerca de models, mites, símbols i afinitats en tota mena de cultures i matèries (especialment, en la història de les religions i la filosofia) fou una constant que explica, en bona mesura, la riquesa i la dificultat del seu idiolecte poètic

Des dels seus primers poemes, cal vincular l'obra de Vidal a tota una línia estètica que parteix de Rimbaud, Laforgue i Baudelaire i que ben aviat s'ampliarà amb l'expressionisme alemany: des de Trakl i Benn fins a Celan. No debades, «la anormalitat s'erigeix d'aleshores ençà [d'ençà de Baudelaire] en el propòsit mateix de la poesia moderna».² L'estètica de la lletjor, el *mauditisme*, però també la celebració de la vida, la consciència de la mort i l'experiència religiosa s'integren dins el conjunt poètic de l'autor mallorquí. El simbolisme li serà ben afí per la comuna capacitat de buscar l'essencialitat que, a la poesia de Vidal, es troba tant en la materialitat, en la fisiologia, en el cos, com en l'ànima: l'enyor del poeta és sempre doble, alhora

2. «L'a-normalité se proclame désormais le propos même de la poésie moderne» (H. FRIESRICH, *Structure de la poésie moderne*, trad. de Michel-François Demet, París: Le Livre de Poche, 2004, p. 56).

espiritual i sensitiu. De resultes del desig de veritat i de pregonesa, el refús de qual-sevol aparença i de totes les convencions esdevé un dels fonaments de la seva poesia. El parentiu que, de vegades, els seus versos tenen amb la literatura de la crueltat prové de la contundència amb què expressa les seves vivències i les seves reflexions, una contundència expressiva que s'amara d'elements transcendents, manllevats d'una àmplia confiança en l'explicació mítica del coneixement i la realitat.

Com s'esdevé en l'obra i en el pensament de Georges Bataille, Vidal troba tot de lligams entre Eros i Tànatós, encara que des d'una perspectiva distinta. Un entrellat de camins molt personals ajunta mites, símbols, imatges i metàfores per tal de travessar paratges despulats de velles retòriques o d'idealitzacions abellidores. Així ho expressa el final d'«El misantrop», d'*Els dies tranquils*:

Quiet i buit, contempl el que m'envolta:
per sobre del meu front
no s'hi enlairen sis llunes
ni al meu costat abeura
la fràgil verge un àliga gegant.
Un cansament rosat ha enquistat els meus membres.
Ja no dic res. En somnis,
els ossos em floreixen.³

Per això no és d'estranyar que l'obra d'Andreu Vidal i el seu tarannà creatiu mantinguin algun punt de contacte amb la poètica i l'escriptura d'Agustí Bartra i, sobretot, amb els plantejaments de Josep Palau i Fabre. Tots tres són poetes en majúscula, per l'ambició i els materials que empren en llur creació, per la cerca simbòlica i mítica que porten a terme impel·lits per l'intent irrealitzable de comprendre tant el dolor òntic com el dolor còsmic. Feliu Formosa qualificava Bartra d'«indagador de l'ésser», potser perquè

per a mi [responia Bartra] l'esperit és superior a la intel·ligència: és la manifestació més autèntica de l'ésser, L'ànima, però, és a la vegada superior a l'esperit: és la creadora, per la seva capacitat de fabulació en imatges de totes les vivències.⁴

Per la seva banda, Palau i Fabre és, igualment, un dels pocs escriptors catalans que rumia en la dimensió mítica de l'existència humana, sense defugir els límits i els

3. València: Gregal Llibres, 1988, p. 37-38; reproduït a A. VIDAL, *Obra poètica i altres escrits*, ed. Karen Müller; Margalida Pons, Port de Pollença: El Salobre, 2008, p. 120-121.

4. «Agustí Bartra, rapte creador entre la Simia i l'Estrella», entrevistat per L. BUSQUETS I GRABULO-SA, *Plomes catalanes d'avui*, Sant Boi de Llobregat: El Mall, 1982, p. 46.

infinites de la metafísica. En Palau i Fabra batega una explicació o, més ben dit, una irracionalitat religiosa, que el poeta gosa auscultar mal que no l'acabi de capir. Palau creu també en una litúrgia heterodoxa i en la transcendència del mot poètic, de manera que, en explicar Lautréamont, il·lumina la seva pròpia obra i, en part, de biaix, dóna clarícies sobre la d'Andreu Vidal:

Lautréamont mostra recança, davant la societat i les seves emboscades, pel fet de no tenir la reacció directa i cega d'un animal, de no tenir el coratge de matar o de devorar. Tan sols és, però, una recança, que és incapaç de superar. Heus aquí l'arrel del seu mal. Perquè davant de cada nova contrarietat, el punyal amb el qual hauria de colpejar els altres se li clava més profundament a la carn. És aquest punyal, el propi punyal —el de la seva sensibilitat, de la seva delicadesa, hauria dit Rimbaud—, que acabarà matant-lo. Lautréamont, que només havia parlat d'assassinat, de robatori, de violació, esdevindrà un màrtir.

Continuem. Perquè la resposta metafísica, que no podem defugir, es prolonga, es precisa. Lautréamont significa abans que res un intent desesperat de defugir aquesta qüestió. Vol amagar-se en l'animalitat per oblidar la seva humanitat. No hi reeixirà. Per això les seves preguntes i respostes tenen, per a nosaltres, un gran valor.⁵

Així mateix, Palau admirava en Baudelaire una qualitat que també Vidal presenta: la «força òptica», car «els conceptes, les idees, les comparances, tot sembla subordinat a la força òptica».⁶ O, de vegades, a la força tàctil. Es tracta en tot cas d'una opció que, més enllà de la literatura, té a veure amb una manera de viure la realitat, de concebre el món i d'analitzar-se un mateix.

Per tot plegat, hom pot establir, en el cas d'Andreu Vidal, una connexió molt profunda entre la manera de pensar, la de viure i la d'escriure: esdevé així un model força clar del concepte d'artista que predominà els primers anys de la dècada dels anys setanta als països de parla catalana, per bé que hi excel·leix per l'alta i rara, solitària ambició estètica que sempre encaixà. Les traduccions, els aforismes, els poemes posteriors, refermaran aquesta xarxa de vincles entre la creació i l'existència, nodrides totes dues tant per les experiències com per les lectures. Margalida Pons ha fet esment d'un bon nombre d'estímuls i admiracions al llarg de la trajectòria de Vidal: des de Nerval fins a Cioran, tot passant pel bo i millor de la poesia occidental contemporània, *El mite de l'etern retorn* de Mircea Eliade, Lovecraft, la

5. J. PALAU I FABRE, *L'alquímia del bé i del mal*, trad. al català de Ricard Ripoll, Barcelona: KRTU, 2006, p. 22.

6. «El secret de Baudelaire», dins J. PALAU I FABRE, *Obra literària completa II. Assaigs, articles i memòries*, Barcelona: Galàxia Gutenberg-Cercle de Lectors, 2005, p. 802.

música postpunk d'estètica *dark*, diversos mites orientals, la pintura de Xabela Vargas, *El llenguatge dels ocells* d'Attar de Nishapur, l'ús de drogues, el coneixement de Carl Jung, de R. D. Laing i d'Oliver Sacks, el *Bhagavad Gita*, etc.⁷

Xicraini

Els primers reculls publicats per Vidal foren *Xicraini. Nit de portes cremades*⁸ i *Exercicis de despoblació*.⁹ Entremig, va treure els sis poemes i els dibuixos d'*Aixall híctic*, lliurament inicial de La Musa decapitada,¹⁰ mentre, a més a més, participava activament en l'esclat artístic mallorquí d'aquells anys en endegar, amb Àngel Terron, la col·lecció Tafal, en col·laborar a *Blanc d'Ou* i *El Correu de Son Coc* del Taller Lluàtic, en dissenyar la revista *Latitud 39*, etc. Alguns llibres de la fi dels anys setanta –*Còdex d'espurnes*, *Cafè marítim* i *Quadern d'aigües*– restaren inèdits, tot i que serien aprofitats posteriorment, d'acord amb el costum del poeta d'utilitzar versos anteriors, generalment bo i corregint-los. D'aquesta primera època d'Andreu Vidal, que no s'ha aplegat a l'*Obra poètica i altres escrits* i que ha quedat, doncs, parcialment inèdita, Margalida Pons n'assenyala diverses influències possibles:

De Jules Laforgue pren un cert decadentisme, imatges gèlides de sols moribunds, paisatges àrtics: un fragment del poema «Rêve», de *Le sanglot de la terre*, encapçala *Exercicis de despoblació*. Del simbolista francès Gustave Kahn, que s'autoproclamava inventor del *vers libre*, pren el títol *Les palais nomades*, que utilitza per titular un tríptic de poemes. Dos versos de l'ombrívol «Tous les morts sont ivres», de *Les sept solitudes* d'O. V. de Lubicz Milosz, titulen un altre poema d'*Exercicis de despoblació*: «L'horloge du dégel tictaque lointaine / au cœur des cercueils pauvres de Lofoten...». Des d'un parlar hermètic, Milosz inverteix la percepció de la mort –«Els morts de Lofoten són menys morts que jo»–, i Àngel Terron recorda que durant un temps Andreu va utilitzar el pseudònim Vladimir d'Oz, inspirat en el poeta lituà. També hi ha Baudelaire, Arthur Lundkvist, Harry Martinson, Saint-John Perse, Francis Ponge, Wallace Stevens, Georg Trakl. I Nietzsche i Cioran.¹¹

7. Vegeu M. PONS, «El mall que desrecord amb vós», dins A. VIDAL, *Obra poètica i altres escrits*, p. XIII-LIX.

8. Pròleg de Joan Mas i Vives, Palma de Mallorca: Impremta Politècnica, 1977.

9. Ciutat de Mallorca: Tafal, 1978.

10. [Palma de Mallorca:] La Musa Decapitada, 1, ed. de 100 exemplars numerats, s. d. [1977].

11. M. PONS, «El mall que desrecord amb vós», p. XXIII-XXIV.

Aquesta mena de lectures i la pròpia posició davant l'art de la poesia singularitzen Andreu Vidal, fins i tot entre els seus companys de generació, tant mallorquins com valencians i catalans. Respecte a les aportacions de l'illa, Joan Mas i Vives remarca que «una sèrie d'autors» permet de parlar d'una «poesia filosòfica, en un sentit molt ampli»; hi inclou Andreu Vidal, Àngel Terron, Bernat Munar i el malaguanyat Andreu Cloquell,¹² el suïcidi del qual, juntament amb el de la seva xicota, l'any 1979, tindrà força repercussió en l'imaginari i en la poesia d'Andreu Vidal. Malgrat les grans diferències entre els uns i els altres, la radicalitat estètica de tants d'autors va representar en tot cas un envigoriment i una modernització del lèxic de la poesia catalana, en consonància amb les noves morals que s'exploraven. Fou una batzegada que implicà canvis en la consideració de la tradició immediata, a favor d'autors com Bartomeu Fiol i Blai Bonet, de llibres com ara *Mandràgola* (1980) de Josep Maria Llompart o d'una nova manera de llegir els primers poemaris de Miquel Bauçà.

En presentar el primer llibre d'Andreu Vidal, el mateix Joan Mas i Vives reporta la seva admiració per Laforgue. Si més no, tots dos –Vidal i Laforgue– coincidien en la incomoditat que experimentaven enmig de la gent, conscients tant l'un com l'altre de la seva posició d'estranyos o d'estrangers. De fet, al pròleg amb què Marià Villangómez encapçala les seves traduccions de *Darrers versos i altres poemes de Jules Laforgue*, transcriu algunes frases del poeta francès que escauen d'allò més a l'autor mallorquí: «No s'assolirà mai l'essència mateixa de la Voluntat, el principi misteriós, inabastable, que circula pertot arreu. Cal acontentar-se amb el suïcidi material i amb la renúncia»; o bé, «ocupeu-vos de l'art i de la ciència, multiplicació dels mitjans d'èxtasi, única treva del suplici de l'ésser».¹³ Darrere de tot plegat, hi alenen Nietzsche, Hartmann i Schopenhauer.

La primera de les tres seccions de *Xicraini. Nit de portes cremades* ofereix ja alguns dels trets definidors de la poesia d'Andreu Vidal. Els versos poden afaïçonar-se com un cal·ligrama, per la influència de Joan Salvat-Papasseit, però més sovint es disposen i se sagnen d'acord amb la importància dels continguts o, a la part final del poema, a partir d'un criteri rítmic, per tal d'alentir-ne la cadència i proporcionar més intensitat expressiva. El sentiment de desprotecció s'embolcalla amb la constatació de la pèrdua, com si la cultura trobés a faltar la plena unió amb la natura, «nostàlgia d'un temps no viscut» (p. 28); per això, «l'univers que segueix implacable el seu ritme, estrany a nosaltres» (p. 28) no ens respon, ni ens ajuda. De manera gairebé paral·lela, la realitat és confrontada amb el somni i la vida amb la mort, una mort que forma part indiferenciada del cos i de l'existència.

12. «El fet poètic d'ara a les Illes», *Reflexions sobre poesia catalana*, Manacor: Tià de Sa Real, 1982, p. 25.

13. M. VILLANGÓMEZ, «Pròleg» a *Darrers versos i altres poemes de Jules Laforgue*, Barcelona: Edicions 62, 1979, p. 9.

Les dualitats són presentades diverses vegades amb l'ajuda de metonímies, que palesen «la nefasta mediocritat de l'entorn» (p. 20) malgrat puguem estar «sentint la llunyana remor de l'aigua fresca» (p. 25). La desemparança és expressada amb tot de termes relacionats amb el terra i l'horitzontalitat: «pel qui mor en l'asfalt» (p. 20), «clot», per contrast amb «ocell» (p. 21), «fang» (p. 22), «veus massa cadàvers seguts a les voreres» (p. 23) o «brutor als peus» (p. 29). La preferència de la nit solitària per damunt del dia o l'apel·lació a una mare que el guardi al ventre o l'alimentari remetent a una enyorança de l'edèn, per més que, en una primera lectura, posin de manifest el conflicte entre l'individu i la societat tan general durant l'adolescència i la primera joventut.

«Poema», que clou *Xicraini*, es fa ressò de totes aquestes pulsions, mal que consideri les paraules com a bombolles o «bimbolles de joguina, fràgils i transparents» (p. 81): la poesia no calma prou el neguit de «les balbes parets de la por», que aïllen l'autor dintre les seves «misèries amb soda d'un vespre d'estiu, una festa». L'escriptura esdevé, doncs, una llarga lluita per a apaivagar o, almenys, per a entendre l'estranyesa de viure, encerclada pel temps i la mort, d'una banda, i per la incomprensió personal i dels altres, de l'altra.

La segona secció del llibre accentua la dualitat entre l'univers i la ciutat, en una enyorança de l'Edat d'Or que, a voltes, assoleix una expressió sentenciosa, com si Andreu Vidal hagués esdevingut un profeta del món perdut. Es refereix a l'home-Art, que contraposa a una realitat pudent i opressiva, simbolitzada per clavegueres, rates, rellotges, gàbies... De bell nou, les estrelles i la verticalitat del cel contrasten, en qualitat de somni, amb el dia a dia. La veu arriba a mantenir un to ben alt, rar dins la general tendència a l'expressió lleument elegiaca i melangiosa tan freqüent en la poesia catalana. També, però, sembla aplegar en un poema, «La festa», personatges del costumisme popular a fi d'anihilar la realitat:

De sobte, l'aire torna groc,
les faroles s'apaguen,
pols,
por,
mort,
silenci. (p. 42)

En uns versos immediatament anteriors, els de «Petita composició sense títol concret» (p. 41), havia triat els mots de la poesia: el «tro» violent, la «llum» que en segueix i, tot seguit, la «por», la «mort» i el «dolor», elements fonamentals de l'edifici artístic, com a paret i camp lliure que el quefer del poeta limita i travessa.

A partir d'«Incomprensió» (p. 44), Vidal assaja una expressió més irracional, pròxima al surrealisme, amb la llibertat que ja anunciava el fet d'haver encapçalat

aquesta segona secció amb una citació del dadaïsta Tristan Tzara. S'acosta fins i tot a l'absurditat de certa poesia popular, feta d'una llibertat d'associacions semàntiques absoluta. Hi fa niu, però, un humor àcid, que confereix un traç gairebé invisible de contestació.

Els divuit poemes de la tercera part, que uns versos de Salvat-Papasseit tanquen a tall d'epíleg, giren encara al voltant de la incomoditat de l'autor dintre el medi, exposen la soledat del vagareig dels papers que el vent, un home o un cotxe empenyen cap a tot arreu, és a dir, cap a enlloc, o fantasiegen amb un poema clar que il·lumini per dins tanta foscor. L'individualisme, encara amb una rebel·lia adolescent ben notòria, s'acara a la malaltia social, a pesar que el jo també ha estat corromput:

Doncs un raconet al comodí
o, tal vegada, una rueta al cervell
per tal de guardar el meu somni
i deixar créixer l'Andreu-Nin,
ara amb el ventre xapat, infectat, sucós,
sense assistència mèdica. (p. 67)

L'ésser humà amaga un infant esgarriat, que, figuradament, Andreu Vidal explica de manera fisiològica. Com quasi sempre, la seva expressivitat demana ajut a la corporeïtzació, a la materialitat, i vet aquí perquè la pèrdua, en la seva poesia, implica decrepitud i mort física, corrupció de carn i d'ossos, sang, sines, suor. És probable que, des d'aquest punt de vista, calgui fer esment de l'experiència de «Cadaverina 15», de Josep Albertí i Miquel Barceló, en qualitat d'antecedent i influència;¹⁴ o que s'hagi de parar atenció en la morbosa anècdota d'haver guardat la glàndula salivar que li van extirpar el setembre del 1990, com a reveladora d'una personalitat interessada per la realitat física del nostre cos i per la seva decadència.

Algun motiu inicial dels poemes de la tercera secció de *Xicraini* és anecdòtic i, aleshores, no s'hi cerca cap mena d'enlairament reflexiu: Vidal en té prou amb la descripció de l'esdeveniment. En altres casos, el desig es barreja amb l'entorn com una excepció, i en un poema, «M'agradaria...», s'hi esbossa el lligam pregon d'Eros i Tànatós que formarà part dels *leitmotiv* de l'obra poètica d'Andreu Vidal.

14. Vegeu M. MUNTANER, «Metamorfosi matèrica i textual: "Cadaverina 15"», dins M. MUNTANER; M. PICORNELL; M. PONS; J. A. REYNÉS (eds.), *Poètiques de ruptura*, Palma de Mallorca: Lleonard Muntaner, 2008, p. 149-194.

Aixall híctic

Com el de *Xicraini*, el títol *Aixall híctic* palesa un allunyament del lèxic comú, un distanciament que més endavant assolirà una funció moral i estètica, semblantment al que succeeix en la poesia de Patrick Gifreu. Hi ha, indubtablement, en vocables com ara «Xicraini» i «aixall híctic» una singularització que és fruit d'una posició rebel tant davant la poesia anterior com davant la societat coetània, que ja anunciaven les obres i el vocabulari de Bartomeu Fiol i de Blai Bonet.

Els poemes manuscrits d'*Aixall híctic* utilitzen una sintaxi totalment normativa, la qual cosa impedeix adscriure'ls de ple en l'escriptura automàtica de l'àmbit surrealista, tot i la influència que s'hi detecta. En canvi, l'àmplia compatibilitat semàntica i la fragmentació del desenvolupament manifesten, a l'ensem, la ruptura de la racionalitat, en connexió amb l'avantguarda. El resultat posa en relleu el trencament amb els principis morals de la societat i amb la tradició poètica illenca, oimés per l'agressivitat amb què Vidal s'hi expressa. La causticitat serà un dels elements integrants de la poètica d'Andreu Vidal, per més que la regularà amb molta eficàcia en una etapa posterior: no es tracta, doncs, d'una emotivitat fruit de l'engrescament o de la passió, sinó d'una freda contemplació de la realitat i de les seves mancances.

Destaca en aquesta *plquette* la presència de camps semàntics que continuaran en la seva obra més madura. D'una banda, hi trobem personificacions que ja anuncien la tendència a la mitificació de la poesia vidaliana d'ençà de *Necròpsia* (1984): «l'Exploador suprem» del poema 2, «l'home de Kort», «el Nin», «l'Elefant» i «el Ganivet» del poema següent, etc. De l'altra, les referències a la natura són abundoses, des de «les llavors grogues dels pèsols» (poema 2) fins a les «prunes d'abril», «papallones torrades», etc. del darrer, baldament representin una realitat del tot subjectiva. Resulta més valuosa per a la comprensió de tota la creació de Vidal la insistència en el cos, que tot sovint es desintegra hiperbòlicament («escup un tros de pulmó» del poema inicial, o «es treu una estrella de l'ull / i gemega», del poema 3) o cerca la unió amb el món des de la descomposició orgànica, com ara en aquest fragment:

He de confessar-te, amic,
que no posaria els meus llavis contra el vent
per evitar que l'espasa negra t'atravessàs l'estómac,
i fins i tot m'agradaria
que l'esquitx em banyàs tot el cos
i veure la sang regalimar pels meus braços
i del meu fal·lus caure lentament a terra,
perquè amb ella, mare sang,
m'alçaria fins el més llunyà univers [...] (poema 4)

A la manera d'un sacerdot practicant d'estranyes litúrgies, Andreu Vidal lliga per mitjà del sacrifici la regeneració i la comunió dels éssers humans amb la natura: això comporta una ofrena cruel, una immolació, que no representa pas la mort, sinó una vida més plena, vinculada al cos de l'univers, com en un retorn a la mare terra. Vol vivificar la vida amb la mort, dues realitats –la Vida i la Mort– que sempre van juntes en l'imaginari del poeta. No estranya gens que unes associacions tals remetin a certes místiques atees d'origen oriental, per molt que l'expressió sembli surrealista.

Òbviament, aquesta poesia no pretén buscar la bellesa, sinó la veritat profunda, una veritat que la nostra societat amaga: l'actitud de Vidal és, doncs, anarquista des del punt de vista social, i mística o quasi mística en els seus anhels religiosos. Al capdavall, s'hi perceben l'enyor d'un paradís extraviat, la nostàlgia d'una unitat universal, la recerca de l'*harmonia mundi*. Un díptic de 1978 rebla el que acabem d'afirmar pel que fa a les àrees conceptuals de la poesia de Vidal; a «Hotel Astòria» escriu «Aspir, inspir, i la veritat és que estic malalt, i orb, amb nombrosos circs ensucrats dins el meu petit sarcòfag de nin d'uè, amb els ulls oscil·lants, sobre les ungles [...]», i a «Fires de foc» hi troba un paisatge equivalent: «Espessos granissols, aigües ennegrides i neus davallen en gropada entre els edificis blancs; atàvics mocadors a quadres (de certes obreres del tèxtil) udolen voluptuosament entre vescoses convulsions espasmòdiques [...]».¹⁵ La referencialitat de l'obra d'Andreu Vidal mena cap a una realitat amagada i no evident, subjectiva, arran d'una reflexió prèvia que prova d'eliminar tota visió superficial de la condició humana i de la nostra quotidianitat.

Exercicis de despoblació

Exercicis de despoblació (1978) continua la trajectòria de l'obra poètica d'Andreu Vidal, però n'augmenta el risc i l'aposta. No s'hi percep cap tendresa, cap comprensió davant la duresa del que ens retrata. Els substantius del llibre remetent tant a la natura com als objectes quotidians, però el paisatge que en resulta ha estat sotmès a un procés de buidatge, fins que no hi resta cap bri de consol. La lent amb què el poeta escodrinya la realitat és d'un metall fred; la seva capacitat crítica no concedeix actituds emotives, apropaments sentimentals. «No es fa estrany, doncs, que el poeta descobreixi aliats estètics i ètics en els poetes francesos *maudits*, simbolistes... del segle XIX i que citi Charles Baudelaire o Jules Laforgue».¹⁶ Ni que basteixi un món assolat, translació simbòlica de l'angoixa que el neguiteja.

15. «Díptic per gratibuixes», *Blanc d'ou*, núm. 5, juny 1978, p. 15 i 20 (tot i que seguides); reproduït a VIDAL, *Obra poètica i altres escrits*, p. 199-200.

16. J. M. SALA-VALLDAURA, «Andreu Vidal», dins DIVERSOS AUTORS, *Retrats. Andreu Vidal*, Barcelona: Associació d'escriptors en llengua catalana, 2011, p. 17.

Res no arrecera dels embats que se succeeixen: un vent de desolació recorre els versos, malmet els fragments de bellesa que havien sobreviscut a les tempestes del calendari dels dies i desfà en engrunes els bocins d'entusiasme o de desig. Es tracta de veritables *exercicis de despoblació*, perquè rere la pell del cap, Vidal hi palpa el crani que anorrea tota aparença, hi entrelluca el cervell que anihila tota esperança. Unes poques al·lusions a un exterior positiu (alguns arbres, jardins, palaus...) cedeixen tot d'una als *loci horridi* que habiten al dedins del poeta, en una veritable davallada a l'infern personal, íntim, que clivella tota mena d'estímul: «la vida és sols un xap» (full 20).

Com a *L'Archangélique* o als assaigs de la *Somme athéologique*, tots dos de Georges Bataille, la mirada despulla als poemes d'*Exercicis de despoblació* una realitat, que sempre enganya. Cal mirar part enllà, on l'Home ha perdut Déu i on regna, doncs, la por, el buit, i els rius són color de sang o de vi. Tant a l'autor francès com al poeta mallorquí, hi trobem un paisatge desert o un indret fuetejat per tempestes i oratges o una contrada en runes. Bataille assevera:

le néant n'est que moi-même
l'univers n'est que ma tombe
le soleil n'est que la mort

mes yeux sont l'aveugle foudre
mon cœur est le ciel
où l'orage éclate

en moi-même
au fond d'un abîme
l'immense univers est la mort.¹⁷

I Vidal, per exemple:

ILLES INGRÀVIDES

La nit és plena d'ulls,
de nervis gèlids.

17. G. BATAILLE, *L'arcangélic*, versió de Patrick Gifreu, Lleida: Pagès, 1992, p. 32. («el no-res no és sinó jo mateix / l'univers no és sinó la meua tomba / el sol no és sinó la mort // els meus ulls són el llamp cec / el meu cor és el cel / on la tempesta esclata // en mi mateix / al fons d'un abisme / l'univers immens és la mort».)

Ulls incandescents, de crepusculars inhòspits dies.
Oratges mil·limetrats d'espurnes, mortes, blaves.

Ara, dins la llum tènue, llargues agulles finíssimes
em travessen el crani.

I mor, entre les músties flors fumoses
de qualsevol estiu,
qualsevol. (full 22)

Un doble encadenat de metàfores substitueix la referencialitat real per un món escalfèit o fins i tot febrós, *mise-en-abyme* o espill del jo del poeta. Un cos malalt emmiralla un altre cos malalt, uns paratges assolats són el reflex d'uns interiors devastats. Anys a venir, Andreu Vidal hi farà créixer algun bri d'esperança, fill d'un vitalisme que mai no acabà d'agostejar del tot. A *Exercicis de despoblació*, però, hom transita per les senderes de la febre i els corriols del malson; els títols mateix ho fan saber sovint i menut: «Camps de baf», «Cementiri aeri», «L'horloge du dégel tictaque lointaine au coeur des cercueils pauvres de Lofoten...», etc.

Les impressions predominen per damunt de l'objectivitat, car es tracta de compartir, fins i tot de combregar, pel camí de les emocions (refredades, això sí, per una presentació un xic distant i per una reflexió anterior als versos): poesia feta de respostes, no pas d'estímul, els quals queden obliterats a l'etapa prèvia a l'escriptura. Les imatges oníriques tenen, doncs, un clar abast irracional i subjectiu, heretat de l'amplitud avantguardista:

Les campanes
vomiten ganivets
contra els ulls afusellats
que riuen
horitzontals
dins les piques de marbre.
(«Escàndol de mans», full 5)

Segons que Heidegger fou capaç de demostrar, la lectura d'aquests poemes, com la de tants d'altres de la contemporaneïtat, ens mena a la incertesa, al desequilibri, a la impossibilitat d'una comprensió absoluta del llenguatge i del món. En paraules de George Steiner, «els poders autònoms del llenguatge, sobretot en metafísica i en poesia, sempre sobrepassen l'ús humà i excedeixen la comprensió total».¹⁸ Jacques Derrida ho tindrà molt en compte.

Les particularitats del rerefons moral de la poesia d'Andreu Vidal, també de la primerenca, desemboquen en algunes constants estètiques: l'actitud distant amb què manipula els ingredients, el despullament expressiu, la força semàntica, la precisió en la descripció material, la sensualitat visual i tàctil, el suport mític... Gottfried Benn reportava una frase del Talmud, que ja havia fet servir James Joyce i que s'adiu amb la creació d'Andreu Vidal: els poetes, com els jueus, s'assemblen a les olives i donen el bo i el millor quan són espremuts.¹⁹ Al trull del procés creatiu, l'autor mallorquí esclafa conceptes, formes, ritmes... i n'extreu un oli inconfusible, de molta acidesa i força amarg.

Algunes conseqüències

Quan Andreu Vidal aconsegueixi d'apregonar el seu món, aquesta subjectivitat i aquesta irracionalitat s'ompliran de sentits, d'explicacions alternatives a la nostra realitat i a la nostra transrealitat ensinistrades. La llibertat d'associacions del surrealisme o les eliminacions de l'expressionisme (penso sobretot en Trakl i en Benn) ajudaran a fressar una sendera que Vidal inaugura, però, en la poesia catalana, no gaire lluny de Valerià Pujol, Eudald Puig... Tot mirant de conjuminar les orientacions de l'instint i les analogies màgiques, Andreu Vidal es val de la poesia, la mitologia i la religió per a percaçar en solitari els misteris profunds que una vida superficial ens oculta.

Així, el seu llenguatge supera el parany de les maquinacions i de les convencions en defugir la seva contaminació històrica. Vidal intenta una «poesia fundadora, no pas condicionada», com pensa Henri Meschonnic a partir de les idees de Martin Heidegger.²⁰ És menester un retorn a l'essència del llenguatge per damunt de tota temptativa de comunicació; vet aquí perquè Andreu Vidal tria imatges il·lògiques que representen de biaix un escenari brut pel pas dels segles i perquè escriu en un «codi privat», amb «al·lusions mítiques i cultes» i una «sintaxi fracturada», segons el resum de Pere Ballart.²¹ Per a l'autor mallorquí, la coherència de la sintaxi heretada no mena a la raó, no explica el món, tampoc l'ésser humà; les velles paraules estan esmussades i han servit manta vegada per a amagar la veritat.

Com he resumit en una altra avinentesa,²² la poesia d'Andreu Vidal aportarà a les lletres catalanes una mirada ferida tant per l'ull com pel cervell. Intenta de pouar

18. *La poesia del pensament*, trad. de Josefina Caball, Barcelona: Arcàdia, 2012, p. 294.

19. G. BENN, *Doble vida y otros escritos autobiográficos*, trad. de Ramón Strack, Barcelona: Barral, 1972, p. 143-144.

20. *Le signe et le poème*, París: Gallimard, 2003, p. 389.

21. «De temor i de gel i de no-res», *Avui. Cultura*, 10-I-2009, p. 14.

22. «Resa i beu», *Caràcters*, núm. 47, abril 2009, p. 39.

sentit del caos i de la insuficiència del viure. L'amor que alguns dels llibres posteriors als reculls inicials manifestaran per la vida s'explica des d'aquesta assumpció de la pèrdua, del desprofit, del buit, val a dir, de la mort en minúscula i de la Mort en majúscula: aquell cuc interior que menja la fulla mig podrida del seu hàbitat. Per això, l'existencialisme irracionalista de la poesia d'Andreu Vidal no té gaire afinitats amb els corrents més concorreguts de la poesia catalana del darrer quart del segle XX; d'ençà del *Llibre de les virtuts*, Vidal es capbussarà en paratges allunyats del paisatgisme més evident, i les seves experiències provindran d'una reflexió que s'escapa tot seguit de l'acceptació de l'obvietat rutinària: refusarà les cabòries quotidianes, la realitat primera, les superfícies i la superficialitat.

Comptat i debatut, la poesia d'Andreu Vidal ens ofrena la força de l'àngel caigut i és una denúncia elegíaca i èpica de tot allò que ens violenta. L'últim poemari, *Ad vivum*, culmina aquest *descensus ad inferos*; és el punt final de l'evolució, quan Andreu Vidal havia conduït l'expressió del malviure humà fins al llindar de la poesia pura i nua. No cal dir que Andreu Vidal és un dels grans poetes òrfics de la literatura catalana, també des de les concepcions de Mallarmé i de Rilke, baldament no figurei a l'antologia *Poetes òrfics catalans*, feta per Francesc Ruiz Soriano. I, com a amic de Nerval i de Benn, és una nova branca del modern Arbre del Bé i del Mal poètic: el *mauditisme*, el simbolisme, l'expressionisme... En aturar-se a les cantonades de l'angoixa, els mots oblidats i els mites desconeguts diuen el laberint, la manca de sentit, la grandesa de la pèrdua, però, també, desbrossen camí i obren pas. En treuen l'estrany, el rar plaer del viure: al cap i a la fi, els versos són tant una revelació de l'odi com una rebel·lia de l'amor. El poeta convoca, invoca, revoca, perquè no és debades que Margalida Pons –com Novalis– fa esment del seu «caràcter sacerdotal», mentre la llarga cadena de la poesia es converteix en call i callís, en gnosi i *agnosi*. En qualitat de baula d'aquest ésser-dins-l'estar, Andreu Vidal el corporeïtza i n'ensenya la perplexitat, l'esquelet i el dubte pregon: «Mirà el món i veié immensitat, vastitud, bellesa... I fins i tot un secret ordre al cor de cada cosa; però no veié res de *familiar*», segons una de les notes.²³

Tot al llarg de l'obra poètica de Vidal alena, cada vegada amb més força, una vitalitat rebel, alçada sobre els cascalls d'una societat supèrflua. Vidal hi anirà afegint profunditat, cavil·lació, suport mitològic... Perquè ja anuncien aquests trets, és bo d'analitzar els fonaments i de parar atenció en els primers maons de l'etapa de formació.

23. VIDAL, *Obra poètica i altres escrits*, p. 392.